

“Een ‘embedded-journalist’ bestaat niet. Je bent ‘embedded’ of journalist.”

In het debat rond onafhankelijke oorlogsberichtgeving over Libië duikt opnieuw het fenomeen ‘embedded journalism’ op. Journalisten reizen onder de hoede van het leger mee naar het oorlogsgebied en doen daar verslag over. Briljante militaire strategie of nuttige journalistieke bron?

Barbara Moens

De term ‘embedded journalism’ werd door de Amerikaanse overheid naar aanleiding van de oorlog in Irak gelanceerd. De methode werd wel al langer in de marge toegepast. Zo had het nazileger een *Propagandakompagnie* die uit journalisten bestond en strandden 48 BBC-correspondenten samen met het geallieerde leger op de Normandische stranden tijdens D-day in 1944. Luitenant-kolonel Rick Long liet in 2003 alvast geen twijfel bestaan over het doel van ‘embeddedness’: “Het is onze taak om de oorlog in Irak te winnen en de informatieoorlog is daar een deel van. We gaan proberen om de informatieomgeving te domineren.” De techniek is sindsdien overgenomen door het Britse, Australische en Nederlandse leger. Duidingsprogramma Panorama ging op gelijkaardige manier een kijkje nemen bij ‘onze jongens’ in Afghanistan en De Standaard ging met

het Nederlandse leger naar Uruzgan. In Nederland gaat zelfs meer dan negentig procent van de oorlogsjournalisten ‘embedded’.

Ze worden begeleid door een Press Information Officer die alle artikels naleest voor publicatie. Daarbij gelden twee belangrijke criteria. Wanneer het gaat om strategische informatie die de vijand van nut kan zijn of pijnlijke informatie voor de nabestaanden van slachtoffers wordt het rode potlood boven gehaald.

Militaire bril

Oorlogscorrespondent Arnold Karskens is wellicht de meest hevige tegenstander. “Een ‘embedded-journalist’ bestaat niet. Je bent ‘embedded’ of journalist. Vanwege de censuur en de eenzijdige blik op het conflict, namelijk door de ogen van de militairen, reis ik niet mee met het leger.” Patrick Cockburn, correspondent in Irak voor The Independent, deelt deze kritiek: “Embeddedness” zorgt voor absurd optimistische informatie over de oorlog. Bovendien krijg je een visie op het conflict in louter militaire termen. De politieke ontwikkelingen zijn in oorlogsjournalistiek minstens even belangrijk. De journalist, en de lezer met hem, krijgt de indruk dat conflict alleen door geweld kan worden opgelost.”

Hoe eerlijk is deze Palestijn wanneer een militair staat mee te luisteren? (Foto: David Axe)

De bewegingsbeperking leidt bijna onvermijdelijk tot eenzijdige informatie. In november 2004 bestormde het Amerikaanse leger bijvoorbeeld de stad Fallujah in Irak. In het bijzijn van de hele buitenlandse pers behaalde de VS een overduidelijke overwinning ten opzichte van de opstandelingen. Op dezelfde dag hadden de rebellen gebruik gemaakt van de concentratie van het Amerikaanse leger in Fallujah om de grotere stad Mosul in te nemen. Er was geen enkele buitenlandse journalist aanwezig - het werd dus niet gecoverd.

“‘Embedded’ journalistiek zou de kers op de taart kunnen zijn. Het probleem is dat er geen taart is waardoor je alleen een kers overhoudt.”

‘Eyes Wide Shut?’

In het rapport ‘Eyes Wide Shut?’ (2008) onderzocht het Centrum voor Strategische Studies in Den Haag (HCSS) de impact van ‘embedded journalism’ op de Nederlandse verslaggeving over Afghanistan. De resultaten waren allesbehalve rooskleurig. Tachtig procent van de bronnen zijn militairen waardoor er te weinig aandacht wordt besteed aan het leven en de problemen van de lokale bevolking. ‘Embeddedness’ roept volgens het HCSS vragen op over objectiviteit, censuur en journalistieke onafhankelijkheid. Hoewel steeds meer journalisten over Afghanistan rapporteren, wordt de focus steeds beperkter.

Veiligheid eerst

Reizen onder de hoede van het leger is geen ideale situatie maar een noodgedwongen keuze omwille van de veiligheid, zeggen de voorstanders. Journalisten komen dankzij het leger op plaatsen die anders te gevaarlijk zouden zijn. Soldaten geven ook vaak nieuwe informatie die indruist tegen de officiële lijn. Zo leidde het artikel van Michael Hastings in Rolling Stone zelfs tot het ontslag van topgeneraal Stanley Mc Chrystal.

Het is dus aan de journalist om kritisch te zijn en te beseffen dat zijn verhaal slechts een deel van de waarheid is, zegt ook buitenlandredactrice Corry Hancké van De Standaard. Zij ging onder hoede van het Nederlandse leger naar Uruzgan. “Eén van

de kenmerken van onze stijl is dat we alle mogelijke informatie opzoeken en raadplegen, vervolgens het kaf van het koren proberen te scheiden en dan een artikel schrijven waarin we de relevante bronnen aan het woord laten.”

Toch knelt net daar het schoentje, stelt ex-correspondent Midden-Oosten Joris Luyendijk. “‘Embedded’ journalistiek zou een soort kers op de taart kunnen zijn. Het probleem is dat er geen taart is waardoor je alleen een kers overhoudt.” Voor sterke human interest verhalen leent zo’n ervaring zich alvast goed. Het perspectief van de dagelijkse ervaringen van de soldaten – uitputting, honger, verving, angst en dood - is ongetwijfeld nuttig, zolang de journalist het principe van hoor en wederhoor niet vergeet. Oorlog speelt zich altijd af op twee fronten. Om een compleet beeld te krijgen, moet een reporter beide kanten horen. Antony Shadid vatte het debat in de New York Times treffend samen: “Lezers moeten begrijpen hoe Amerikaanse wapens vuren maar – minstens even belangrijk – ook waar onze bommen landen.

